

Ahval, 7 Nisan 2020

Geçen yazımda şöyle bir cümle kurmuştum: “Sağı ve solu ile ve inanç dünyasıyla, tek doğrular dünyası bir Türkiye.”

Yani farklı düşünceye karşı olan anlayışı beğenmediğimi belirtiyordum. Aydın arkadaşım bana ne kastettiğimi sordu: “İnanç dünyası, bilinen din kitaplarında yazılı öğretileri mi kapsıyor, yoksa o yazılanları okuyamayanlara yorumlayan, anlatan tarikatların dünyasını mı?” Sorusunun bir yerinde dünyamızla ilgili bir yorumu da yer alıyordu: “Türkiye’yi bölüp tek elden yönetmek isteyenler...”

Her yazı yazdığımda aynı kuşkuları yaşarım. Yazdığımı birkaç kez okur, bir sağcı, bir solcu, bir milliyetçi, bir dindar kimse, bir Arap, bir Amerikalı, bizden biri veya bize karşı olan biri vb. acaba yazımı nasıl okur, yazdıklarımın ne anlar diye kafa yorar bir sonuca varmaya çalışırım.

Ve hep aynı sıkıntı. Biliyorum; yazı (ama önce yazar) otomatik olarak sınıflandırılacak: Bizden veya değil, liberal veya sol, vb. diye. Sonra her paragraf ona göre değerlendirilecek, yani her kişinin algısına göre yorumlanacak. Buna yanlış okuma demeyeceğim. Bütün (özellikle siyasi) okumalar böyle olur. Herhalde ben de öyle yapıyorum, yapmamaya çalışmakla birlikte! İnsan yapısı öyledir.

Gruplar olarak varız, biz-biz olmayan ayırımı toplu yaşayan varlıklarda temeldir. Önce grubumuz oluşur, sonra buna uygun görüşlerimiz. (Oysa grubumuzu düşüncelerimizin oluşturduğuna inanırız! Önce takım tutarız sonra hakemi haksız buluruz; önce kimliğimiz oluşur sonra dünyayı ona göre değerlendiririz. Bu yüzden de “milli” görüş taşıyanlar uyum gösterir.)

Genellikle bir yazının ne anlama geldiğini anlamak için yazarın “kim olduğunu” öğrenmek isteriz. (Çünkü yazıyı ona göre okuyacağız.) Özellikle bana, kimliğim pek “standart” olmadığı için, pek çok kez “kendini etnik olarak nasıl tanımlarsın” sorusunu sormuşlardır.

Geçenlerde yayınlanan “Aile Mezarı” romanımda bu cümleyi aynen koydum. Milli kavgaların dışında yaşayan yaşlı annelerine oğulları klasik soruyu sorar: “etnik olarak nasıl hissediyorsun?” O da “son zamanlarda belimde sancılar hissediyorum” der!

Yani bu tür biz/onlar soruları ancak belli milli ideolojilerin içinde anlamlı olabiliyor. Usta okuyucu yazarın hangi dünyalarda seyrettiğini anlarsa yazıyı da “anlayacaktır”. Kabul edecektir veya beğenecektir demiyorum, onun hakkını verecektir demek istiyorum. Onu değerli sayıp saklayabilir veya çöp sepetine atabilir. Ben bıkkınlık vermiş olan yazarların yazılarını okuyamıyorum; yazılarının başlıklarına bakıp hâlâ nelerle ilgilendiklerini izliyorum.

Şimdi de bana soruları cevaplandırmaya çalışayım. Yazımdaki sitemim “tek doğru” anlayışınadır. Böyle bir “inanç”, yani şüphe içermeyen düşünce ve farklı görüşleri anlamaya çalışmama eğilimi, yararlı olmaması dışında, daha kötüsü, anti-demokratik ve baskıcı bir yaklaşımdır.

Tek bilimsel gerçeğe sahip olduğunun vehminde olanlar sonunda etraflarında “düşman” ve “hain” görmeye başlar. (Hain olmasa apaçık gerçeğe, gerçeğimize, neden karşı çıksın ki!)

Yazımda verdiğim örneklerle bunu göstermeye çalıştım.

“İnanç”, eleştiriye kapalı, farklı yorumlara karşı kuşkulu bir inançsa zararlıdır. Ama inancın ille de dinsel olması gerekmiyor. Futbol takımına bağlı taraftar da bir inancın peşindedir. Nice siyasi ideoloji aslında inançtır. Bazı araştırmacılar dinin yerini alan siyasi tutumlara “ersatz din” demişlerdir, dinin yerine geçen inanç anlamında. Ben ister siyasi, ister dinî olsun “inanç” biçiminde fanatikleşen görüşlerin zararlı olduğunu inanırım. Bu görüşüm de bir inançtır dersiniz, itiraz etmem.

Mesele (dinî veya laik) bir inanca sahip olup olmamak değildir. Hepimiz iyi kötü bir şeylere inanırız. Ve ben kimin bir peygambere, bir tarikatın bir şeyhine veya bir laik lidere inanıp inanmayacağına karışmam. Kimsenin de benim neye inandığıma veya inanmadığıma karışmasını istemediğim biçimde.

Tabii, inançlarını kalkan gibi kullanarak günlük hayatımıza karışmak isteyenlerin durumu farklı olabilir. Örneğin, tıp yerine inançlarını savunanlara karışmam ama inancını dayatarak hayatımı tehlikeye atana karşı kendimi korurum.

Derdim ve umudum çevremdeki kişiler ve kitleler değildir; bu alanda zaten havlu atmak üzereyim. Sorun, inancın “tek doğru” olarak toplum katında ve pratikte işlev görmesidir. Sözde yüksek idealler adına farklı düşünene kuşku ile ters ters bakmamızdır. Kişi olarak, her birimizin inancının tek doğru olduğunu inanması doğaldır ve böyle olmaması zaten düşünülemez. “İnancım doğru değildir” biçiminde bir inanç olamaz!

Ama devlet; anayasalar, yasalar ve verilen eğitim yolu ile pratikte, inançların yaptırım olarak uygulanmamasını sağlar veya daha doğrusu, sağlamalıdır. Demokratik rejimlerden ve toplumlardan söz ediyorum. Ütopyadan değil. Özgür düşünceyi ve özgür yaşamı böyle anlıyorum: Farklı görüşlerimizle bir arada. Tek doğruyu siyaset uygulaması olarak yaşayan ülkeler acılar yaşayan ülkeler olmuşlardır.

Geleneksel kapalı toplumlar farklı görüşlere de kapalıdırlar. Farklı olanaklardan, farklı seçeneklerin varlığından, bu tür olanaklardan haberdar değildirler. Toplulukça kabul edilenlere karşı çıkmak ve egemen görüşü sorgulamak, bu tür toplumlarda küfür (şimdilerde hakaret) olarak algılanmıştır.

Farklı görüşlere açık olmak dünyada yeni bir eğilimdir; dünyaya açık endüstri dünyasının ve demokratik rejimlerin bir belirtisidir. Alternatif düşünceye alışmamış olan topluluklar sonunda eleştiriye de, farklılığa da karşı çıkarlar. Sorgulama alışkanlıkları gelişmez. Sonuç: Yanlışları söyleyecek kimse çıkmaz.

Tek doğrunun kişiler arasında var olmasıyla, böyle bir görüşün milli eğitimle pekiştirilmesi ve günlük siyasete ve dogmaya dönüştürülmesi arasında önemli bir fark var. Türkiye’de pratikte taraflar siyaset alanında “tek doğru” adına kendi görüşlerini geçerli kılmaya çalışıyor. Ve bunu baskı yolu ile yapıyorlar.

Tek doğruya ayak uydurmamayanlar hasım ve düşmandan başlayarak, hain ve ajana uzanan bir ıskalada yer alıyorlar. Bu “tekçi” görüşlerin dinî veya laik olması ikincildir; çünkü her ikisi de sonunda kişilerin inancına ve özgürlüğüne müdahaledir.

Bence, devletin ve siyaset dünyasının, herkesin kendi doğrusunu korkmadan izleyebileceği ortamı sağlaması gerekir. Ama bunlar çok söylendi; anlayan anlamıştır, “inançlarına” sarılanlar ise anlayamayacaklardır. Uzun sürede yeni kuşaklar, herhalde...

Söz konusu yazımda benim inancım sanırım açıkça bellidir, samimiyetle ifade edilmiştir. En azından niyetim buydu. Hatta bazı “inançlı” arkadaşlarımı rahatsız edeceğimi bile bile “inandığımı” söylemeyi gerekli gördüm.

Ayrıca, Türkiye’nin konjonktürel olarak düşmanları olabileceğini de düşünüyorum; ama bu durumun Hitler ve Stalin paranoyasına benzer alarm durumuna getirilmemesini de yararlı görüyorum. Ve etrafında milli düşmanlar görmeyenlerin de düşman sayılmamalarının gerektiğine inanıyorum.

Uzun sürede “tek doğru”nun olumsuz etkiler Kovid-19’dan daha zararlı bile olabilir.

[Ahval](#)

